

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
АЛЬ-ОДА НАСІР АЛІ АБДУЛЬХУССЕЙНА
на тему

«ВПЛИВ ОБРАЗІВ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ ВАВИЛОНА НА ФОРМУВАННЯ СВІТОВОЇ АРХІТЕКТУРИ» подану на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури у спеціалізовану вчену раду Д.35.052.11 в Національному університеті «Львівська політехніка»

Подана на відгук дисертаційна робота складається з одного тому і вміщує: основний текст дисертації зі вступною частиною, 3-ма розділами, висновками, переліком використаної літератури (142 позиції). Обсяг роботи 180 сторінок включно зі 40-ма таблицями ілюстрацій, приведеними до формату А-4, та двома хронологічними таблицями на 5 сторінках. Дисертація написана російською мовою, а автореферат – українською.

Сучасна світова цивілізація зазнає щораз тотальнішої глобалізації, яка стирає національні традиції, устої, смаки, уніфікує всілякі індивідуальні прояви і особливості. На противагу цьому негативному явищу щораз актуальнішими стають звертання теоретиків і практиків архітектури до образів і символів, що є прикладом вияву традиційної основи їх тривалої стійкості і збереження.

Тема дисертаційного дослідження Аль-Ода Насір Алі Абдульхуссейна є цілком актуальною, оскільки архітектурна спадщина в цілому потребує глибокого вивчення як в історичному, мистецтвознавчому та технічному аспектах з одного боку, так і з точки зору відображення її образності та символіки в сучасній національній та світовій архітектурі.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених Месопотамії і зокрема архітектурі та містобудуванню Вавилону, заявлена автором тема практично не висвітлена у вітчизняній науковій літературі, окрім, звичайно, праць самого автора.

Формулювання назви роботи є чітким, зрозумілим і компактним. Мета дисертації, об'єкт і предмет дослідження сформульовані теж чітко і зрозуміло. Завдання роботи відповідають обраній структурі дослідження, а його результати – поставленим завданням.

Межі дослідження, застосовані підходи та методи не викликають особливого заперечення і є логічно аргументованими.

Перший розділ роботи – “Стан та вивченість проблеми” включає чотири підрозділи, перший і третій з яких відповідають цій назві, а другий і четвертий – не зовсім, оскільки другий присвячений природно-кліматичним і економічним умовам Месопотамії, а четвертий – вибору методики подальшого дослідження.

У першому підрозділі автор вміло і послідовно представляє аналіз різноманітних джерел, починаючи від найраніших письмових праць Вавилонського історика і жреця Беросса 4-3 ст. до н.е. та праць греко-римських письменників, які відображають безпосередньо побачене і почуте про Вавилон у епоху античності. Детально розписано історію знаменитих археологічних відкриттів на території Месопотамії у XVIII – XIX ст., які мали широкий світовий розголос, дали поштовх для становлення археології як науки, а також видобули матеріал для дешифрування асиро-перських, пізніше шумерських клинописів, створення словника аккадської мови, що відкрило шлях для глибшого пізнання давніх культур, а, зокрема, й матеріал для відтворення історії архітектури і містобудування Месопотамії та Вавилону. Але найбільшого масиву інформації з архітектури та містобудування, як слушно відзначає автор, додали масштабні археологічні дослідження починаючи від середини XIX ст. багатьох давніх міст і палаців Ассирії та Вавилону. Однак, лише з XX ст. археологічні дослідження стають повні науковими і відповідальними. Починаючи від всесвітньовідомих археологів Р. Кольдевея, В. Андре, А. Парро, які зробили цілий ряд обґрунтованих наукових відкриттів, розкопки давніх міст Месопотамії

продовжуються дотепер і що відродно – за широкої участі місцевих іракських учених. Зараз триває стадія повторного вивчення пам'яток Вавилону і всієї Месопотамії. Постійно розшифровуються та публікуються нові письмові джерела. Картина сучасного стану досліджень відображена автором досить детально з перерахуванням найпріоритетніших напрямків теперішніх досліджень.

Наприкінці підрозділу автор виділяє десятки вже класичних дослідників Месопотамії, групуючи їх як авторів загальних праць, робіт з проблем культури, архітектури та містобудування, згодом перераховує авторів, які висвітлювали питання архітектури та містобудування Вавилону, сучасних дослідників, які розглядають проблеми збереження його спадщини, а також низку сучасних авторів, що розглядають проблеми впливу Вавилонської архітектури на сучасне мистецтво та архітектуру.

Незважаючи на велетенський масив історіографічних джерел і сучасних досліджень, присвячених архітектурі Вавилону, автор вважає, що недостатньо вивченими залишаються композиційно-образні якості архітектурної спадщини Вавилону.

У підрозділі 1.2 розглянуто природно-кліматичні умови теперішнього Іраку. Без сумніву, що подібні до них природні умови історичного Межиріччя вплинули на самотність культури, яка тут побутувала, а також на архітектуру та її образність. Текст підрозділу досить компілятивний, інформація подана подібно як у географічному словнику. Однак, такий підрозділ у роботі не видається зайвим, оскільки він мотивується середовищним підходом, якого згодом обере автор, і аргументує стрімкий розвиток саме Вавилону серед інших міст Межиріччя, про що ми довідемося з наступного підрозділу.

Історико-культурна генеза (підрозділ 1.3) подається автором спочатку в макросистемі – Ірак, а потім у мезосистемі – Вавилон. Обидві ці частини роботи викладені докладно і закріплені у наочних хронологічних таблицях.

Не зовсім зрозуміло чому в історії Вавилону не прийнято розглядати найдавнішого, шумеро-акадського періоду (с. 32, автореф.: с. 6), коли він фігурує у хронологічній таблиці (с. 37-38) і автор його розглядає?

Кінцевий підрозділ першого розділу присвячений обґрунтуванню методики дослідження. Його слід було трактувати окремим розділом у роботі, оскільки він не корелюється з назвою першого розділу роботи. Методичний підрозділ викладено логічно і послідовно. Вцілому він не викликає заперечень.

Все ж виникли два запитання: Чому не розкрито суті і не враховано у ілюстративній таблиці (рис.1.4.1) графоаналітичного методу, про застосування якого автор заявляє на самому початку підрозділу?

Чому в жодній з представлених методик не заплановано розглянути технічний аспект у вивченні пам'яток архітектури? Будівельний матеріал і застосовані технології мають вплив на форму, відповідно й на образ і автор торкається цих питань у роботі, але на відміну від історичного і мистецтвознавчого (образність) технічного аспекту не згадує у методах дослідження.

В другому розділі роботи автор згідно із поставленим завданням досліджує і систематизує стан історичної спадщини Вавилону. Описавши архітектурний ансамбль і загальну композицію Вавилону, дисертант детально і фахово розглядає формування архітектурної та містобудівельної спадщини міста у розвитку, тобто впродовж усіх історичних періодів його існування послідовно. На найвідоміший і найкраще вивчений нововавилонський період автор робить спробу реконструкції міста, описуючи дорогу процесій – Аібур-Шабу, ворота Іштар, комплекс Есагіла з

найвищою домінантою міста – зикуратом Етеменанки, житлові квартали, далі визначні архітектурні об'єкти міста – храми, палаци, знову дорогу процесій і ворота Іштар. В останньому підрозділі – послідовність вивчення спадщини Вавилону, подається важлива інформація як про проблеми археологічних досліджень, самі дослідження, історію окремих пам'яток, а також їх переліки.

Розділ завершується обширними висновками, з якими погоджуємося, особливо з тим, що за нововавилонського періоду виник цілісний завершений ансамбль міста, який стає знаковим явищем в історії країни.

У третьому розділі дисертаційної роботи для виявлення принципів формування архітектурних образів Вавилону та специфічних принципів трансформації архітектурного образу Вавилону як “центру світу”, автор спершу розглядає міфологію давніх народів Месопотамії як традиційне джерело формування образної структури Вавилону, після чого висвітлює концепцію розвитку образності пам'яток Вавилону. Базуючись на працях А. Іконникова, Л. Гумильова, С. Хан-Магомедова, Е. Кленгель-Брандт, В. Бартоша і долучаючи свій аналіз питання, автор слушно стверджує, що архітектурні образи Вавилону походять ще від шумеро-аккадської традиції, яка є наслідком природної, етнічної та соціальної генези, закріпленої у багатовіковій національній історії, культурі та архітектурі.

У підрозділі 3.3 автор аналізує знакові історичні архітектурні об'єкти Вавилону для пошуку принципів архітектурно-образної трансформації Вавилону як “центру світу”. Аргументацією щодо останнього є постулати, що у Вавилоні згідно міфічних уявлень здійснювався зв'язок між Землею та пеклом, так як місто було збудоване на “Воротах Apsu”, де Apsu – це води хаосу і сотворення Світу, а також, що Вавилон – пуп Землі – місце, яке “приживляло” землю Вавилону до неба, яке забезпечувало цей обов'язковий зв'язок.

Конкретно-образне мислення давніх людей вимагало конкретного образу, який би зв'язував цю конструкцію уявлень в цілість. Так виник зикурат – храм, спрямований до неба, наочний архітектурно-пластичний вираз головної святині міста і держави – статуї Мардука. Ідея центричності статуї передавалася на архітектурний образ Вавилону як центру держави, а держава – як центр світу.

В результаті глибокого аналізу джерел автор виявляє і формулює п'ять принципів архітектурно-образної трансформації Вавилону як “центру світу”, які добре проілюстровано і які не викликають заперечень.

В підрозділі 3.4 автор розглядає особливості історичної інтерпретації архітектурних образів. Тут аналізується тема “Вавилонської вежі”. Автор сумлінно розглядає історіографію цієї теми, де прослідковує трансформації образу Вавилону і Вавилонської вежі від вербального образу до конкретного архітектурно-археологічного об'єкту. Далі автор розглядає генезу архітектурного образу зикурату Етеменанкі, аналізуючи аналогічні за формою споруди, такі як піраміда Джосера в Сакарі, гробниця перського царя Кіра, усипальниця царя Мавсола, мінарет аль-Мальвія в Самаррі, мавзолей Леніна у Москві та ін., приходить до висновку, що архітектурний образ вавилонського зикурату не змінив свого змісту з домінуючою ідеєю утвердження абсолютної влади і втратою інших символічних аспектів образності.

Розкриваючи особливості розвитку провідного архітектурного образу Вавилону – “Вавилонської вежі” автор розрізняє і аналізує два аспекти – оптимістичний, позитивний (“міст між небом і землею”) і негативний (руйнування колишньої стабільності), а також помічає різноманітні зміни у трактуванні цього образу, пов'язані з різними ідеологіями: за ранньохристиянського періоду – як символ “духовних зваб”, за якими обов'язково наступить розплата; у середньовіччі – як етична метафора –

суєта суєт; в ренесансі – зміна відношення від прагматичного на духовний; у сучасній культурі – різноманітність і амбівалентність інтерпретацій.

В останньому підрозділі третього розділу автор показує роль провідних образів Вавилону і Вавилонської вежі в сучасній архітектурі. Підрозділ розбито на два параграфи у першому з яких розглядаються інтерпретації “Вавилонської вежі” як шлях від словесного до архітектурного образу, а в другому – ускладнення архітектурної образності “Вавилонської вежі” за сучасного періоду. Обидва параграфи досить змістовні й добре підкріплені ілюстративним матеріалом. Третій розділ роботи завершує 13 змістовних та логічних висновків.

Дисертацію вінчають загальні висновки, які базуються на результатах теоретичного аналізу, які чітко сформульовані, вистроєні до змісту, мети і завдань дослідження, що вказує на високий науковий рівень роботи.

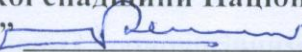
Текст дисертаційного дослідження добре відредагований. Помарки у тексті трапляються дуже рідко. Щоправда, є підсторінкові зноски, які мали би бути введені у кінцевий перелік посилань (с. 31). Також посилання на літературу і рисунки часто обмежені з двох боків крапками, хоча має бути крапка тільки в кінці.

Ілюстративний матеріал підібраний і оформлений акуратно. Все ж таблиці зі збірними рисунками мали б мати піднумерацію, для можливості конкретного посилання на окремий рисунок на таблиці. Це би полегшило відшукання джерела, звідки взято той чи інший рисунок і хто його автор.

Матеріали і основні висновки дисертаційного дослідження сповна відображені в опублікованих автором роботах, кількість яких сягає 12 позицій.

Окрім окремих, не цілком суттєвих запитань та зауважень, відмічених нами вище, і на які сподіваємося отримати відповіді на захисті дисертації, ми не помітили суттєвих недоліків у представленій роботі.

Тому представлена дисертаційна робота Аль-Ода Насір Алі Абдулхуссейна “Вплив образів архітектурної спадщини Вавилону на формування світової архітектури” є завершеною науковою працею, яка виконана на високому науковому рівні. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам ДАК України, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури, а її автор Аль-Ода Насір Алі Абдулхуссейн заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – “Теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури”.

Кандидат архітектури, доцент кафедри Реставрації архітектурної та мистецької спадщини Національного університету “Львівська політехніка” Ю.В. Лукомський

1 квітня 2016 р.

Підпис кандидата архітектури, доц. Ю. В. Лукомського засвідчую вчений секретар Національного університету “Львівська політехніка” Р. Брилинський

